

ningssaker och borde tillämpas på samma sätt som i de öfriga delarna af denna utredning. Saken diskuteras men som det betonas i förordningen kunnat man komma till ett beslut om något ändringsförslag, men det är på grund af denna omständighet som det följande förslaget har utarbetats.

Sanningen om Konkordia.

Af

1914

Valfrid Vasenius.

Rörande den fråga, som nu föreligger till afgörande inom Konkordiaförbundet, råda, såsom af nedanstående utredning nogsamnt skall framgå, de mest förvirrade begrepp; ja fullkomligt grundlösa påståenden spridas och vinna tilltro. Och då detta tillika sker på bekostnad af alldeles oskyldiga personers medborgerliga anseende, blir det för en rättskaffens Konkordiamedlem, som känner sanna förhållandet, en bjudande plikt, om än allt annat än angenäm, att söka reda upp i denna sak, hvilken i sig själf är ytterst enkel, men på ett i hög grad underligt sätt tilltrasslats.

*

Konkordia stiftades år 1885, alltså på en tid, då språkstridens vågor gingo höga och bitterheten partierna emellan var ytterst stark. Icke för ty sammanslöto sig inom förbundet personer med i andra dagens frågor vidt divergerande åsikter. Man hade ett gemensamt ädelt syfte att verka för, och man gladdes öfver att kunna främja detta syfte i ett öfver partierna höjdt kulturarbete. Man kunde vara varmt intresserad för det ena eller det andra språkets sak, eller för bägge; men här ville man icke proklamera sig som hvarken det ena eller det andra.

Sålunda blef det då ock en själfklar sak, att vid bortgifvandet af stipendierna endast de sökandes förtjenst och de ändamål, för hvilka de ville utbilda sig, blefvo afgörande. Visserligen väcktes år 1889 fråga om att en annan fördel-

ningsgrund borde tillämpas, nämligen efter län: sökande från hvarje län borde, ansågo några, erhålla en proportionerlig del af stipendierna. Saken diskuterades, men, som det heter i förbundets tjugufemårsberättelse, man kunde icke enas om något ändringsförslag, utan har »i praktiken alltid stannat vid att söka tillämpa det, som under diskussionen af flere talare framhölls, att främst kompetensen borde vara afgörande vid stipendiernas bortgifvande». (Alla kursiveringar här och sedermera gjorda af mig). Härvid har det ock i praktiken förblifvit intill den dag som är. Och det för våra förhållanden rentaf underbara har inträffat, att under hela denna tid, åtminstone mig veterligen, ingen klagan försports öfver orättvisa vid stipendiefördelningen.

Emellertid hade förbundet raskt förkofrat sin ekonomi. Dess stadgar bestämde att, så snart 100,000 mark samlats, skulle af räntan å dessa medel (fonden n:o 1) fyra procent utdelas som stipendier; resten, jämte medlemsavgifter, skulle användas till bildande af en ny lika stor fond (fonden n:o 2). Det första hundratusendet nåddes 1896, det andra är nu närapå fyllt.

Allt tycktes sålunda lofva Konkordia en lugn och lyckosam fortsättning på dess ädla verksamhet. Men då begynte år 1911 den omstörtningensperiod, i hvilken vi nu stå.

Nämnda år genomdrefvos nya stadgar, enligt hvilka, då två fonder bildats, räntan (4 %) å den ena skall anslås till stipendier åt svenskatalande och å den andra åt finskatalande medborgarinnor. Och innan detta beslut ännu hunnit tillämpas, ingafs den 30 april 1913 af fem kvinnliga medlemmar till förbundet ett förslag, att denna stipendiernas delning skulle ersättas af en delning af förbundet i tu. Men så befanns 1914 denna delning vara juridiskt ogenomförbar utan att det nuvarande förbundet upplöses, och det är om denna upplösning nu vid årsmötet skall beslutas.

Således tre stora omhvälfningsförslag inom tre år! Det måtte då vara synnerligen viktiga skäl, som tala för att låta ett förbund, hvilket verkat välsignelsebringande i så lång tid, helt och hållet försvinna från jorden.

Huru härmed månde förhålla sig, skola vi längre fram tillse. Nu måste jag bedja läsaren ha tålmod att följa mig i framställningen af något, som väl till synes angår blott en detalj, men som dock på slutet ger oss en mycket öfverraskande upplysning om hvart omstörtningsplanerna egentligen syfta.

*

Efter sin faders död donerade Fanny Palmén 1897 till Konkordia fonden »J. Ph. Palméns minne», 10,000 mark, af hvars räntemedel skulle *hvertannat år* utdelas ett stipendium (nu à 1,000 mark). Och då hon dog, fanns bland hennes papper en kort anteckning, hvaraf framgick, att hon ämnat gifva ytterligare samma summa till samma fond, tydligen för att stipendium skulle kunna utges *årligen*. Likaledes ville hon ge 10,000 mark till fonden n:o 2, för att påskynda dess fyllande.

Denna hennes afsikt fullföljdes af hennes syskon, hvilka år 1906 öfverst ur hennes kvarlåtenskap öfverlämnade dessa summor till förbundet. Och året därpå donerades ur samma kvarlåtenskap ytterligare 40,000 mark för att utgöra en särskild fond »Till Fanny Palméns minne».

Inga villkor fästades vid någondera donationen; men detta skedde, enligt hvad donatorerne sedermera i december 1911 förklarade, »enär det förutsattes, att förbundets verksamhet skulle fortgå i väsentligen samma riktning, som den deras syster i listiden främjade, dels genom den nämnda donationen, dels genom långvarigt hängifvet arbete, och hvilken riktning fått sitt uttryck i förbundets hittills gällande stadgar».

Emellertid inträdde nu häri, genom de nya stadgarna, en stor förändring: jämte kompetensen skulle äfven språket tagas i betraktande vid stipendiernas fördelning (§ 4). Och denna bestämning utsträcktes, *utan att donatorerna hörts*, till de af dem donerade medlen.

I § 6 af de gamla stadgarna bestämdes: »Om gåfvor, testamenten och donationer . . skulle tillfalla förbundet, för-

valtas och användas de *i enlighet med gifvarens föreskrifter*. Skulle närmare bestämmingar saknas, gälla dessa stadgar i tillämpliga delar». Härtill lades nu, att ur »donationer och testamenten, som tidigare tillfallit förbundet, stipendierna fördelas enligt de i § 4 stadgade grunder», d. v. s. efter språken.

Men något sådant hade donatorerne aldrig afsett; hade detta stadgande varit gällande före 1906, så hade Konkordia antingen aldrig erhållit donationerna, eller ock med förbehåll att språkdeleningen ej skulle gälla dem. Och det råder väl knappt något tvifvel att ej, ifall ett sådant förbehåll gjorts, Konkordia hade mottagit donationerna samt använt dem »efter gifvares föreskrifter».

Frågan var alltså först: hade donatorerna rätt att nu *efteråt* gifva en föreskrift, som de tidigare ej anat att de skulle behöfva göra?

För att få svar på denna fråga vände de sig till två sakkunnige, rådman W. F. Heimbürger och professor Wilhelm Chydenius, och uttalade desse såsom sin mening, att »Förbundets verksamhet, för hvilken *stipendieutdelning på språklig grund*, om än icke af stadgarna uttryckligen förbjuden, dock *varit alldeles främmande*, genom §§ 4 och 6 i 1911 års stadgar så *väsentligt förändrats*, att desse donatorer ega rätt att yrka, att donationsmedlen skola förvaltas *så, som förut varit vanligt*.»

Om alltså rätten till ändringsyrkande var klar, funnos då skäl därtill?

Naturligtvis kunde redan donatorernes egen åsikt föranleda ett sådant yrkande. Men då de velat handla i sin systems anda, blef äfven deras uppfattning af hennes åskådningssätt bestämmande för beslutet.

Hvilken ståndpunkt hon, ifall hon lefvat, kunnat intaga till de nu genomdrifna ändringarna, därom kan naturligtvis ingen säga någonting med visshet. Men i lifvet hade hon, i förbundets årsberättelse för 1890, yttrat sig (kursiveringen hennes egen):

Då det är Konkordiaförbundets grundidé att *bilda ett helt*, har det icke kunnat undgå att väcka förvåning, hurusom några filialer äfven väckt fråga om en delning af totalsumman i lika stora delar,

som de hvar för sig skulle äga att förfoga öfver. Detta innebär med andra ord en splittring, eller en uppfattning af förbundets syfte, hvilken icke borde kunna komma under diskussion.

Tillämpningen häraf kan enhvar lätt göra. Och anmärkningsvärdt är, att under diskussionen 1911 yttrade en medlem såsom landsortens uppfattning, att »hade Fanny Palmén lefvat, så hade detta aldrig skett» — ett yttrande som af ingen motsades.

Men hvad som för hennes syskons beslut blef mest bestämmande var de följder tudelningen i praktiken kunde medföra.

Tvenne synpunkter gjorde sig härvid gällande*.

1. Fanny Palmén lät aldrig någon hjälpbehöfvande kvinna gå ohjälpt bort från henne *därför* att hon talade det ena eller andra språket. Men med den nya bestämningen kunde det ske, att om två stipendier sökas af tre: två begåfvade, som tala svenska, och en mindre begåfvad, som talar finska, då går den ena af de begåfvade ohjälpt bort *därför att hon talar svenska*. Och naturligtvis tvärtom.

2. Införes engång *en* språkdelning, så vet man aldrig hvar det stannar. Kan man dela efter 1 : 1, så kan man ock i framtiden dela efter 7 : 1. Och *detta* hade väl Fanny Palmén ännu mindre velat.

Men denna eller andra ändringar kunde ske i en framtid, då donatorerne voro döda. *Därför* var det nödigt att de sörjde äfven härför.

Så afläto de i december 1911 till Konkordia en skrifvelse, däri de först omnämnde under hvilka förutsättningar donationerna gjorts (se ofvan s. 3) och sedan fortsatte sålunda:

Emellertid ha numera, genom antagande af nya stadgar för Konkordia, *synpunkter, förut fullkomligt främmande för förbundet*, fått en dominerande plats i dess verksamhet, och detta kommer sannolikt att leda till *ytterligare, för närvarande alldeles oberäknliga omgestaltningar, kanske till förbundets upplösning*.

* Till förekommande af missförstånd må nämnas, att jag aldrig ansett mig äga del i Fanny Palméns kvarlätenskap, alltså ej heller någon rätt att deltaga i eller inverka på beslut om användandet däraf.

I anledning häraf ha vi ansett oss nu böra träffa sådana förfoganden, att vår systems kvarlätenskap måtte, *oberoende af dylika omhvälfningar*, blifva fortfarande använd i enlighet med den *ursprungliga* uppfattningen af förbundets syfte och sålunda hennes minne hos kommande slakten varda så som sig bör bevaradt och hedradt.

Vi hafva alltså vidtagit följande bestämningar rörande Konkordiaförbundets stipendiefond »Till Fanny Palméns minne».

I.

Vid utdelande af stipendier skall såsom oryggligt rättesnöre gälla, att *stipendiesökandes modersmål eller bildningsspråk icke må tagas i betraktande* framom kompetensen till fullföljande af det utbildningsarbete, för hvars understödande stipendium söktes.

II.

Ifall förbundets stadgar undergå ytterligare *ändringar*, äga Fanny Palméns syskon afgöra *i hvilken utsträckning* dessa ändringar må på ifrågavarande stipendiemedel *tillämpas*. Likaledes äga de, för händelse af förbundets upplösning, bestämma huru dessa medel skola disponeras, dock så att med deras afkastning städse kvinnors utbildning i studier, yrke eller allmännyttig verksamhet varder främjad.

Huru denna Fanny Palméns syskons bestämmanderätt efter deras fränfalle skall utöfvas, därom äger enhvar af dem för sig efter godtfinnande förfoga.

Läser man nu med oförvillad blick dessa uttalanden och stadganden, så skall man väl finna:

att *Konkordias beslut om ändring* af stadgarna varit orsaken till dem;

att donatorerna däremot blott velat *bibehålla* det förhållande, som tidigare rådt; och

att stadgandena förty äro rent *negativa*: gälla afgörande af hvad som nu eller framdeles *icke* får tillämpas på donatorerna. Detta, *och ingenting annat*, kunna *i framtiden* donatorerne *eller de, hvilka de*, för händelse af dödsfall, *sätta i sitt ställe*, göra. Vidtagas *inga* nya ändringar af stadgarna, eller finnas ej skäl att inhibera giltigheten af dem, så göra *donatorerne och deras ställföreträdare ingenting*.

Huru ställde sig nu förbundet härtill?

Det ansåg sig äga juridisk rätt att godkänna eller förkasta donatorernes stadganden, men *godkände* dem, utom sista meningen (Huru . . förfoga).

Alltså: för framtiden ha båda parterna enats om *donatorernes rätt att inhibera giltigheten af ändringar* i stadgarna, men *icke* om deras rätt att för sådant ändamål *utse ställföreträdare*.

Sådan är ställningen. Något nytt yrkande ha donatorerne ej gjort. Och det ser nu sannerligen ut som skulle ett sådant ej heller i denna del behöfvas. De ha blifvit sannspådda långt förr än de kunnat ana: »omgestaltningarna» ha kommit slag i slag.

*

Nu äro vi framme vid hufvudsaken: delningsförslaget. De fems skrifvelse påstår, att en delning af förbundet är önskelig och *nödvändig*, enär Fanny Palméns syskon »påyrkat införandet af en anordning, som skulle göra *utdelningen af stipendierna* i hög grad invecklad och härigenom de fakto kunde medföra hvad man på en del håll sagt sig så lifligt befara, framträdandet af språkliga hänsyn inom förbundet.»

Hvad härmed kan afses är för enhvar, som känner ofvan utlagda sakförhållande, fullkomligt obegripligt. En utläggning af detta påstående erhöles dock, då detsamma i Nya Pressen för den 6 mars upprepades och dess senare del af mig den 8 mars kategoriskt dementerades. (Förra delen missförstod jag). Tidningen förklarade nämligen då, att donatorerne yrkat på rätt för sig och sina efterkommande, att *jämte förstärkta centralstyrelsen bestämma om stipendiernas utdelning*. Och då kunde de efterkommande (i strid mot föräldrars eller förfäders uttryckliga stadgande!) låta språkspunkter spela in.

Genom denna tolkning blir de fems påstående visserligen fullt begripligt, men det framstår då ock, som af det föregående är tydligt, såsom *en ren dikt*.

Nu insände jag en *andra* kategorisk dementi: något sådant yrkande »hafva Fanny Palméns syskon aldrig framställt.» (11 mars).

Nya Pressen tillkallade då som expert centralstyrelsens

ordförande, professor Hugo Pipping. Han *medgaf*, att tidningen begått ett »misstag»: donatorernes anspråk *gällde icke utdelningen af stipendierna*.

Men härmed dementerades ock de fems påstående. Och det måste anses fullkomligt uteslutet, att ej åtminstone någon af dem fått kännedom om denna dementi.

Emellertid gjorde ingen af dem någonting för att om »misstaget» upplysa förbundets medlemmar, hvilka kort därpå skulle vid filialernas möten handlägga den viktiga fråga de fem väckt. Dessa förbundets öfriga medlemmar fingo alltså handla i den tro, att delningen *nödvändiggjorts* genom en åtgärd, hvars innebörd var för dem obegriplig, men hvilken åtgärd de, på de fems auktoritet, måste anse vara af Fanny Palméns syskon vidtagen — *oaktadt så aldrig skett*.

Likaså kom det icke i fråga att ge donatorerne något slags upprättelse för att man med orätt påbördat dem att ha beredt Konkordia svårigheter.

Tvärtom: det kom mera af samma sort.

Centralstyrelsens ordförande hade af Nya Pressen tillkallats »för att allmänheten genom ett uttalande af honom, som bättre än någon annan måste antagas ligga inne i den kvistiga frågan, måtte sättas i tillfälle att vinna en fullt klar inblick i huru landet ligger.» Och detta sitt värf som sakkunnig skötte han nu genom att först omtala, huru enligt det föreliggande upplösningsförslaget »de enskilde donatorer, som äro i lifvet, skola återfå de donerade beloppen och blifva i tillfälle att öfverlämna dem till hvilken förening de vilja.» Och så fortsattes (N. Pr. 11 mars):

Måhända skola de finna någon förening, som är villig att medgifva syskonen Palmén rätt att *genom testamentariska förordnanden angifva* huru de af dem donerade *medlen skola förvaltas efter deras död*.

(Not: Prof. Vasenius vet mycket väl att detta yrkande framställt. Nya Pressens misstag bestod däri, att red. trodde att anspråken skulle sträckt sig äfven till själfva utdelningen af stipendierna).

Men ingen har rätt att kasta sten på föreningen Konkordia för att den finner en dylik öfverenskommelse opraktisk och *hellre afstår de donerade medlen till någon annan förening än den ställer sig under kontroll af ännu oformulerade och därför oberäknliga önsknigar*.

Detta är ju åter så galet det gärna kan vara. De enda »testamentariska förordnanden», hvarom fråga varit, gälla *utseende af ställföreträdare* och detta kan ju aldrig betyda *angifvande huru medel skola förvaltas*.

Men dessutom, och det är det viktigaste, har ju Konkordia helt enkelt *förkastat* alla »testamentariska förordnanden» och har således *hvarken* behöft »ställa sig under kontroll» af dem, *ej heller* behöft på grund af dem afstå från donationerna.

Allt, hvad professor Pipping här påstår, är sålunda åter *en ren dikt*. Men denna dikt går, som man ser, ut på aldeles samma sak som de fem: att Fanny Palméns syskon beredt Konkordia sådana svårigheter, att förbundet måste upplösas!

Och det slutade ej ens härmed.

Den försåtliga noten tvang mig till en *tredje* kategorisk dementi (13 mars): »Detta hvarken vet jag eller kan jag veta. Ty ett sådant yrkande har aldrig framställts.» Och för att allmänheten skulle kunna afgöra hvad saken gällde, aftryckte jag det förordnande, hvarom fråga var (II, se ofvan s. 6).

Men professor Pipping svarade, åter i samma försåtliga form:

Vid förnyad genomläsning af de satser, som prof. Vasenius citerat, *skall prof. V. förmodligen finna* huru rätt jag haft i påståendet, att syskonen Palmén yrkat på rättigheten att *genom testamentariska förordnanden ingripa i förvaltningen af de donerade fonderna*.

Detta har förbundet Konkordia icke gått in på.

Nu var det tydligen hopplöst att insända en *fjärde* dementi. Men jag behöfde det ej heller. Ty professorn gaf på samma gång i annat afseende »en fullt klar inblick i huru landet ligger».

Läsaren har säkert redan, likasom jag gjorde, frågat sig hvad meningen kunnat vara med denna upprepade och hårdnackade förföljelse mot Fanny Palméns syskon. Jo därom ger professor Pipping själf klart besked i sitt svar på mitt sista inlägg. Ty detta kulminerar i följande utbrott:

Den klandersjuka en del donatorer visat, har säkerligen varit den omständighet, som närmast framkallat förslaget att upplösa förbundet och återbära fonderna till de donatorer, som ännu äro i lifvet. Om

förbundet Konkordia blir upplöst, torde mången komma att utpeka prof. Vasenius som den verkliga banemannen. För min del tackar jag honom på förhand härför. Hvad betyda några veckors strider mot den eviga freden?

Nu är naturligtvis »klandersjuka» blott professor Pippings namn för det som andra kalla att värna hvad de anse vara sin rätt och fylla hvad de anse vara sin plikt. Och att Fanny Palméns syskon dristat så göra, *detta* har alltså »säkerligen varit den omständighet, som närmast framkallat förslaget att upplösa förbundet. Ty sker detta och återlämnas donationen, då tycker man sig hafva i handling visat hvad man gång efter annan falskeligen i ord påstått — att Konkordias upplösning nödvändiggjorts af syskonen Palmén! Och i full samklang härmed står det eljes meningslösa utpekandet af mig såsom Konkordias verkliga baneman. Tolknningen däraf lämnar jag åt läsaren, förklarar utfallets innebörd fullkomligt falsk (jfr. s. 5, noten) och håller mig till hufvudsaken.

Denna är, att genom professor Pippings öppna bekännelse — med hvilken både hans och de fems handlingssätt till fullo stämmer — det måste anses vara ovedersägligen utredt, att upplösningsplanen drifvits »närmast» af rent personliga motiv, harm, förbittring mot donatorerna. Och denna affekt har varit så stark, att den fördunklat vederbörandes förmåga att skilja mellan sant och falskt, rätt och orätt.

Jag är icke den som vill döma: känslolifvets värld har många irrgångar, och den som råkar in i en sådan är mera att beklaga än att klandra. Men jag frågar: äro personer, som befinna sig i ett sådant tillstånd, skickade att taga sig talan i frågor, som gälla Konkordias väl och ve, vara eller icke vara? Skall förbundet förstöras, för att enskilda medlemmar skola få tillfredsställa sina blinda lidelsers kraf?

Redan hvad nu utredts borde alltså leda till att förslaget obetingadt förkastas af hvarje rättsinnig förbundsmedlem. Den som ej gör detta, han blir medskyldig. Finnas för upplösningen andra skäl, då må saken drifvas af personer, om hvilka man kan vara förvissad att de ledas af obetviffligt

rena bevekelsegrunder och äro förmögna att framställa sakförhållandena sådana de verkligen äro.

*

Men huru det härvidlag förhåller sig med de fem, äfven i ett fall där affekten ej är med, det synes af följande.

Då Konkordias fonder uppgå till 200,000 mark, kommer, säga de, »naturligtvis» de stipendiesökandes antal att betydligt ökas. Och »att bland ett så stort antal sökande riktigt bedöma och jämföra kompetensen blefve hardt när omöjligt.»

Men nu ha de fem varit bland de ifrigaste att genomdrifva de nya stadgarna. Enligt dessa *delas stipendierna*, när fonderna bli två, mellan de svenska och de finska. Och då nu »naturligtvis» de sökandes antal ej fördubblas därför att stipendierna bli dubbelt flere, så blir det *lättare* att »jämföra kompetensen» inom *en språkgrupp af sökande* än bland *alla*.

Och detta skäl, jämte beskyllningen mot donatorerna — alltså två sanningslösa påståenden — är *den enda* motivering, som ens gör anspråk på att kallas saklig. Därutöver anföres blott följande:

Då på Konkordiaförbundets möten år 1911 förslaget till förbundets nu gällande stadgar granskades, framställdes mot detta förslag en mängd invändningar. Man anförde, att detsamma var *omöjligt*, att de nya stadgarna lämnade rum för olika tolkningar, och man framhöll, framförallt, att deras antagande skulle indraga förbundet i språkstriden, hvilken hittills hållits utanför detsamma.

Förslagsställarna själfva *hyste inga tvifvel* därom, att de nya stadgarna, blott god vilja icke saknades, skulle kunna utan svårighet tillämpas. Hvad beträffar anmärkningen därom, att språkfrågan icke borde indragas i förbundets angelägenheter, så var ju mot detta, såsom ett abstrakt önskningsmål betraktadt, intet att invända. Men så som förhållandena i vårt land utvecklats sig och med all säkerhet framgent komma att utveckla sig, *kan man vara fullkomligt säker* därom, att i en antagligen icke aflägsen framtid *slitningar på språklig grund skola yppa sig* inom förbundet. Förslaget om en delning af räntorna afsåg ingalunda, såsom man velat göra troligt, att indraga språkstriden i förbundet, utan tvärtom vidtagandet af en åtgärd, hvarigenom förbundet skulle skyddas för att i framtiden blifva utsatt för slitningar af antydd art.

Emellertid *uppstodo* hos en del af förslagsställarna ganska snart efter de nya stadgarnas antagande *tvifvel* därom, huruvida icke den åtgärd som vidtagits: delningen af räntorna, endast varit en halfmesyr, huruvida icke steget borde tagas fullt ut sålunda att själfva förbundet delades i tvenne skilda förbund, ett svenskspråkigt och ett finskspråkigt.

Här möter oss nu alldeles samma oförbehållsamma blottande af egen svaghet, som hos professor Pipping.

Man sade de fem 1911, att förslaget till nya stadgar var omoget. De trodde det ej, de »hyste inga tvifvel.» Men »ganska snart uppstodo» hos dem ändå »tvifvel», och 1913 ville de göra om 1911 års verk. Men därvid försäkrade de åter, att allt skulle bli så bra: man skulle genom *delning* få två förbund, »ställda helt och hållet utom språkstriden». Och nu 1914 skola vi få en *upplösning* och — *inga förbund alls*.

Men om nu de fem ej 1911 visste hvar de själfva skulle stå 1913, och 1913 ej hvar de skulle stå 1914, huru skall då någon kunna sätta tro till deras påstående, att man kan vara *fullkomligt säker om* framtida språkliga slitningar?

För min del är jag fullkomligt säker på, att *om* sådana slitningar stunda, så komma de från det håll de fem representera. Och denna min uppfattning stöder sig på *fakta*.

Ty det är ett *faktum*, att 1911 års stadgar gå ut på att i Konkordia införa *språkfrågan*, om ej *språkstriden*. Ej blott genom stipendiedelningen. Men där stadgas ock angående bildandet af nya fonder: »Har medlem tillkännagifvit att dess afgifter skola tillfalla endera fonden (= komma det ena språket till godo), vare detta iakttaget.»

Det vill säga: man *får* ha språkintressen inom Konkordia. Och om några medlemmar *få* ha sådana och *ha* dem, så *måste* andra »till själf försvar» också »tillgodose sitt språks intressen». Och så förstöres den gamla goda Konkordiaidén, hvars innebörd är att man ej *vill* taga parti.

Huru denna idé redan hos många är undanskjuten, det synes af att de fem ville bilda två enspråkiga förbund. Hvert skulle då alla de gamla Konkordiamänniskorna ta vägen, de som ej *vilja* vara hvarken det ena eller det andra, d. v. s. ej *här* vilja vara det. Att *vinga* dem in i ett enspråkigt för-

bund är *våld*, tyranni af sämsta slag, *samvetstvång*. Och naturligtvis är det än värre att *förstöra* deras förbund, som ingenting ondt gjort.

Huru sådant skall kännas, det blir klart om man öfverför saken på ett annat område.

Ett bolag upprätthåller en samskola. Så få några delägare klart för sig, att deras döttrar dock borde komma i flickskola. De besluta delning af bolagets egendom, taga själf hälften och ge andra hälften åt de andra, som äro i minoriteten, men mot villkor att dessa andra grunda — en *gosskola!* — Än mer: vid närmare betänkande ger man summan åt ett helt annat bolag.

Nej, vill man verkligen hålla Konkordia fritt från språkliga slitningar, då finnes ett enkelt medel. Annullera 1911 års ändringar, och stadga i stället så här:

1. Vid förbundets verksamhet få språkliga hänsyn icke under någon form göra sig gällande. Medlem, som häremot bryter, anses hafva utträdt ur förbundet och återfår sina tilldetsamma erlagda afgifter.

2. För upphäfvande af denna paragraf fordras sjuåttodelars majoritet vid två på hvarandra följande möten.

Då är man absolut säker, och Konkordia får åter lugn och frid.

Alla de faror man påstår hota förbundet, *alla* de svårigheter, i hvilka det invecklats, härröra från 1911 års stadgar och försvinna om dessa annulleras. Så ock en som ej tidigare berörts.

Såsom ofvan nämndes, var det Fanny Palméns vilja att 20,000 mark (hälften gifven af henne, andra hälften af syskonen) skulle bilda *en* fond till J. Ph. Palméns minne, disponerad af *ett* förbund, hennes kära Konkordia, och att af räntan ett stipendium skulle utges *årligen* och *utan språkhänsyn*.

Hennes syskon ha nu föreslagit, att samma språkliga neutralitet, som de ansågo sig ha rätt att stadga för ena hälften, äfven skulle gälla för den andra. I stället skulle Konkordia få disponera de till fonden n:o 2 gifna 10,000 mark utan sådant villkor.

Men härpå har förbundet ej gått in. *Konkordia* har alltså *försvårat* uppfyllandet af Fanny Palméns vilja.

Ej heller i detta afseende har dock någon ny framställning blifvit gjord, och tillsvidare förvaltas fonden på gammalt sätt. Om alltså *Konkordia* nu gör ändringar, så ske dessa af fri vilja och egen tillskyndelse.

Och så föreslås nu, att ena hälften skall ges tillbaka åt donatorerna, andra hälften förvaltas af svenska litteratursällskapet och räntan disponeras turvis af detta sällskap och ett annat.

Det vill säga: dessa medel skola bilda *två* fonder, disponerade af *tre* sällskap, med stipendieutdelning, hvad på *Konkordia* ankommer, *hvertannat år* och *med språkhänsyn*.

Detta kan nu verka på följande sätt:

Två sökande med lysande begåfning och samma modersmål söka samtidigt. Den ena får stipendium, den andra blir utan. Då kan den senare ej söka ånyo förrän *efter fyra år*, medan hon nu kan söka nästa år. Och efter fyra år kan det vara för sent.

Dristar någon påstå, att detta varit Fanny Palméns vilja? Säkerligen icke. Men då har *Konkordia* af egen tillskyndelse *omöjliggjort* uppfyllandet af hennes vilja.

Detta för dess vidkommande. Donatorerne åter kunna naturligtvis, om de återfå allt hvad de gifvit, stifta en ny hel stipendiefond, som motsvarar deras systems vilja. Men nog kan man väl då om *Konkordia* säga: »Hvad du vinner, hjälterykte vinner du dock ej därpå.»

Det är sannerligen icke upplyftande att tala härom. Men det är nödvändigt att gå till botten med saken och visa huru vänstervridet upplösningsförslaget är och huru korttänkt man handlat, då man ledt *Konkordia* bort från de gamla goda bepröfvade banorna. Ty som sagdt: äfven denna svårighet för *Konkordia* försvinner fullkomligt, om man annullerar 1911 års stadgar.

Och till alldeles samma resultat kommer man, utgående från en annan punkt i förslaget.

Om *Konkordia* upplöses, skola dess medel, heter det,

icke lämnas till två nya föreningar, utan till två redan bestående. Ty »till följd af vissa luckor i vår gällande lagstiftning är det svårt att finna ett sätt för bildandet af nya föreningar, som på en gång skulle tillfredsställa de strängaste krafven på laglighet och därjämte effektivt trygga dessa föreningars existens.» Därför bör man vända sig till äldre föreningar, som bildats under en tidigare lagstiftningsperiod och fått sina stadgar stadfästa af Kejsrerliga Senaten.

Och så föreslås, att främst vända sig till litteratursällskapen, men sedan, om dessa ej äro villiga, till en rad andra sällskap, som årsmötet uppger. Men då man *förutser* möjligheten af att få gå raden ut och öfverallt få back, skulle slutligen »Centralstyrelsen eller andra af årsmötet utsedda personer befullmäktigas att utvälja det förbund, till hvilket fonderna på vissa angifna villkor böra öfverlämnas.»

Hvilket spektakel! Och hvilka förödmjukelser som man kan bereda Konkordia! Ty det naturliga svaret från de tillfrågades sida är ju detta:

Konkordia må hålla sina pengar själf. Förbundet är ju själf ett sådant äldre sällskap, jämnårigt med Svenska litteratursällskapet och *med stadgar stadfästade af Kejsrerliga Senaten*. Ingenting annat behöfs, än att förbundet gör skäl för sitt namn och slutar opp med inbördes krakel.

Men se vi nu åter tillbaka, så finna vi, hvilket oerhördt lättsinne det var att ändra stadgarna år 1911 och därmed *beröfva* förbundet den trygga ställning det förut ägde. Detta kan dock hjälpas: de nya stadgarna kunna annulleras, och, som vi äfven häraf se, de *böra* annulleras.

Värre vore det om förbundet upplöstes. Ty en eller annan förening kunde då *verkligen* befinna sig i den ställning, att dess fonder måste öfverlåtas åt något äldre förbund, och då kunde det hända, att just Konkordia vore närmast därtill. Men då finnes Konkordia icke mer.

Att så begå, att detta kan inträffa, detta är icke mera lättsinne, det är ett *brott*, brott mot fosterlandet och dess kultur. I en tid, då allt vacklar eller antastas, får man icke uppges sådana positioner, som bäst kunna försvaras.

Af det som nu anförts framgår:
att hvarken för delnings- eller för upplösnings-förslaget framställts *ett enda sakligt skäl*; men

att tvärtom en upplösning i enlighet med det föreliggande förslaget skulle

utgöra en våldsgärning mot dem, som fortfarande hylla det åskådningssätt, på hvars grund förbundet lefvat och verkat i tjugufem år;

omöjliggöra uppfyllandet af Fanny Palméns vilja;
sannolikt föranleda förödmjukande afslag från andra sällskaps sida; samt

innebära uppgifvandet af en stark position i kampen för vår kulturella tillvaro.

Till allt detta kommer ytterligare:

att förslaget har sitt upphof ur personliga bevekelsegrunder, alldeles främmande för Konkordias välfärd och oädla till sin natur;

att det drifvits med framställande af påståenden, stridande mot sanningen och i hög grad förvillande medlemmarnas omdöme, samt

att dessa påståenden tillika varit egnade att i deras medborgerliga anseende nedsätta personer, hvilka äro fullkomligt oskyldiga till hvad man påbördat dem.

Med stöd af allt detta kan man väl ej gärna komma till mer än en slutsats, nämligen:

att det föreliggande förslaget till upplösning af Konkordia bör obetingadt förkastas.

Men då det nu tillika uppdagats, huru obetänkt man handskats med förbundets väl och ve, och då sådant skett i uppgifvet syfte att freda Konkordia för framtida »slitningar på språklig grund», föreslås:

att vid förbundets årsmöte tillsättes en komité af personer, uppriktigt intresserade för Konkordias fortbestånd och inre fred, hvilken komité äger att i god tid före nästa årsmöte uppgöra och till förbundets medlemmar sprida förslag till sådana stadganden och åtgärder, genom hvilka Konkordia kan

för all framtid tryggas i fullföljandet af sin ursprungliga, från alla språkliga hänsyn fria uppgift.

En sådan saklig utredning, och delgifvandet däraf åt medlemmarna, är så mycket mera nödvändig med hänsyn till det förfarande man hittills användt för att inverka på dem.

De fems förslag hade, som ju alldeles riktigt var, spridts till förbundets samtliga medlemmar. Men detta förslag åsyftade, som vi veta, *delning* af förbundet i två *nya förbund*, hvilka, »ställda helt och hållet utom språkstriden, kunde hvar på sitt håll ostördt arbeta för de mål, som varit det odelade Konkordiaförbundets och som förblir äfven de nya förbundens mål.»

Nu beslöt emellertid Centralstyrelsens majoritet, fem ledamöter mot tre, vid möten den *25 februari* och *3 mars*, omforma de fems förslag därhän, att Konkordia upplöses. Och, som uttryckligen säges, detta nya förslag *förutsätter icke bildande af nya förbund*.

Emellertid utfärdade anonyma »Konkordia medlemmar» den *23 februari* (!) ett cirkulär, däri det säges: »För att åvägbringa laglig delning af Konkordiaförbundets fonder, blir det nödigt att förbundet i sin nuvarande form upplöses». När nu sedan cirkuläret återoppar de fems förslag och vänder sig till dem som *ansluta sig till de däri uttalade åsikterna*, så kan väl af allt detta knappast någon medlem komma till annan slutsats än den, att upplösningen är blott en formalitet, och att meningen fortfarande är att af Konkordia göra två nya förbund. Nu uppmanas i cirkuläret medlemmar att insända fullmakter, de göra det — åtskilliga, kanske de flesta, *innan Centralstyrelsen alls gett något förslag* — för att få Konkordia *deladt i två förbund*. Och så röstar fullmaktsinnehafvaren för — *upplösning och inga förbund alls!*

Det är en sannolikhet, som gränsar till visshet, att till och med många af dem som samlat och användt fullmakterna, ej visste hvad de därmed gjorde. Men till karakteristiken af förfarandet hör ännu, att man genom cirkuläret på detta sätt samlade fullmakter *på en gång till alla de tre förestående mötena*.

Allt hvad på dessa möten kunde sägas till *upplysning* i saken, till *vederläggning* af oriktiga påståenden — och sådana finnas ju, som vi sett, äfven i de fems skrifvelse — allt detta skulle de som gifvit fullmakt ej behöfva bekymra sig om, de hade *på förhand* afsagt sig all befattning därmed — »till underlättande af besvär och kostnader», som cirkuläret så vackert uttrycker sig.

Men detta stannade ej ens härvid.

Stadgarna bestämma i § 21, att de filialer, *som sådant önska*, äga att *efter slutförd diskussion* å sina årsmöten välja ett ombud att föra deras talan vid *förbundets* årsmöte. Detta ombud röstar då för *filialens alla röstberättigade medlemmar*, utom dem som själfva eller genom fullmakt äro närvarande.

Meningen härmed är denna:

Ifall Centralstyrelsen till filialerna hänskjuter ett förslag, rörande hvilket vid någon *landsortsfilial* en bestämd och stark opinion uttalar sig, eller om filialen har ett *önskningsmål* att framställa, så skall man ej behöfva bland de kanske spriddt boende medlemmarna samla personliga fullmakter för att vid förbundets årsmöte framföra denna opinion. Därför har man då ombudet med den generella fullmakten. Finnes en opposition, så må den låta representera sig personligt.

När nu *Nylands* filial höll sitt årsmöte, uppläste, sedan alla andra ärenden behandlats, ordföranden den nämnda paragrafen. Och så sade en medlem: »ja efter det står så i stadgarna, så ska vi väl välja». Jag anmärkte, att det står: »de filialer *som sådant önska*», och att valet skall ske *efter slutförd diskussion*. Och här hade ingen diskussion förekommit, den skulle komma först vid *extra mötet*, som skulle börja sedan det ordinarie mötet avslutats. Denna invändning togs ej i öronen, man »önskade välja» och man valde — före diskussionen.

Huru orimligt detta är, borde ligga för öppen dag. Om ombudet utses på förhand, så kan det ju (teoretiskt taget) hända, att den valda vid den följande diskussionen blir i *minoriteten*, och då får filialens *majoritet* besväret att låta representera sig personligen. Men förfarandet är fullt för-

klarligt under förutsättning att man *på förhand* beslutit drifva igenom upplösningsförslaget, *oberoende af allt som kunde under diskussionen sägas däremot*. Hvilket ock skedde.

Men hvad är då i detta fall meningen med den generella fullmakten? Jo, att sedan man samlat fem eller sexhundra personliga fullmakter, skall man *dessutom* ha en som gäller för alla andra, dem man ej kunnat få att skrifva under, t. ex. slagrörda, ålderdomssvaga, »sjuka och med döden kämpande», och likaledes för *dem som äro af motsatt åsikt*, men för tröga att själfva gå upp på årsmötet eller där låta representera sig.

Ett sådant tillvägagående visar icke att man har tilltro till riktigheten af den *sak* man drifver. Och det visar tillika, att man anser förbundsmedlemmarna vara en fårskock, utan eget omdöme och egen vilja.

Har man rätt häri? Änna verkligen två tredjedelar af dem, som vid årsmötet bli representerade, låta leda och styra sig på detta sätt? Ja då må Konkordia dö.

Men finnes det ännu kvar så mycket sans, rättskänsla och gammalt Konkordiasinne, att våldsgärningen kan afstyras, då må vi sedan tänka på en afveckling i godo med dem som ändrat sinnelag. Må vi söka en utväg att ge dem allt det samma som de med en upplösning kunnat vinna — bara vi sedan få vara i fred.

Ty det vore dock skada om Konkordia skulle dö.

Förbundet är ett vittnesbörd om att vi i vårt land ännu äga möjlighet af enig samverkan för ett vackert kulturellt mål. Och på enighet och kulturarbete hänger hela vår framtid. Dräpes Konkordia, då minskas hos mången tron på vår möjlighet att existera. Måste vi till och med på detta område klösa ut ögonen på hvarandra, hvartill tjenar det då att sträfva och arbeta för ett gemensamt fosterland? Vår undergång är gifven, vi äro icke mera ett kulturfolk, knappast människor. Konkordia är ett *kulturmonument*; att störta det är en handling af barbari och sätter en fläck på vårt anseende.

Icke minst på den finska kvinnans anseende.

Eller skall det engång i vår odlings häfder heta: finska kvinnor, nyss af fosterlandet aktade värdiga en rätt, som andra lands kvinnor förgäfves ropa på, den att ha ett ord med i sitt folks viktigaste lifsfrågor, de hade i en tid af högsta nöd och betryck ej bättre att göra, än att i blindt förstörelseraseri bryta ned ett förbund, som länge välsignelserikt verkat och ännu längre kunde verka för att stöda och höja — kvinnans bildning.